

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

OSSIAN GROTFELT

Johan Ludvig Runeberg och landets finska talande befolkning

Artikeln ursprungligen publicerad i
Förhandlingar och uppsatser 16
SSLS 56, 1902, s. 85–112

Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors 2015
ISBN 978-951-583-301-3

Johan Ludvig Runeberg och landets finska talande befolkning.

Det har blifvit framhallet, att J. L. Runeberg är Finlands störste nationalskald främst af den orsaken, att han på ett så oförlikneligt troget och träffande sätt skildrat *hela* finska folkets, så de svenska talandes som de finska talandes lif, seder, tankar och känslor. Och man har med fullt skäl sagt så.

Visserligen sjöng Runeberg på ett språk, som väl är inhemskt, men ej tillhör den större delen af Finlands befolkning; visst läsas Runebergs bästa dikter i skolorna äfven i hela Sveriges rike, och visst hafva hans härliga sånger blifvit kända och kära skatter i hela Norden, öfverallt där svenskt tungomål talas och förstås.

Men om detta sistnämnda är att anses såsom ett säkert bevis på den Runebergska sängmöns nordiska tonfall och allmänt mänskliga upphöjdhet, så kunna vi med ännu större säkerhet påstå, att så sant som en skald endast då kan blifva en verkligt stor skald, när hans dikter tillika utgöra uttryck för idéerna och känslorna hos hans eget folk, så sant är det ock, att Runeberg blifvit Finlands store nationalskald därigenom, att han i klara, härliga toner sjungit främst det, som döljer sig i hela finska folkets bröst. Vår är Runeberg, när han besjunger vårt lands skönhet, var är han, när han i sitt folks hjärtan upplifvar de höga minnena om förfädrens bragder, vår är han, när han ger oss kraft och mod att i fädrens spår arbeta för att bevara och utveckla just det, som är

vårt eget; med sanningens fulla rätt kunna vi säga: främst var Johan Ludvig Runeberg finne, framför allt var han *vår*!

Men man kunde möjligen invända: Huru kan Runeberg anses för *hela* finska folkets skald? Han var ju född och uppvuxen i vårt västra kustland bland en svenska talande befolkning och han verkade sin bästa tid uti städer på landets södra kust, där samma språk hufvudsakligen talas; han var ju lärare vid anstalter med uteslutande svenska såsom undervisningsspråk: samt skref allt det myckna och vackra, som han offentliggjorde, på svenska; och härtill kommer ju ännu, att han icke kände finska språket: han hade ju blott en kort tid af sin ungdom lefvat i det inre landet och hade väl därunder, just i följd af sin bristande språkkänedom, svårt att komma i nära beröring med den finska talande allmogebe-folkningen. Huru kunde han dit känna dess lefnadsförhållanden och seder, huru gifva uttryck åt äfven dess tankar och känslor, huru kunde Runeberg sålunda blifva *hela* finska folkets gemensamme nationalskald?

Och likväl kan Runeberg med full rätt göra anspråk på detta stolta namn: hela finska folkets, så de svenska som de finska talandes, nationalskald. Han, den svenska talande kustbon, hade lärt känna äfven de finska talande inlandsbornas alla förhållanden, den natur, i hvars sköte de lefva, det språk de tala, deras lynne och egenart till den grad, att han icke blott kunde sanningsenligt och åskådligt skildra denna finska befolknings lif och seder, utan t. o. in. tog ämnena för sina skildringar företrädesvis från dess midt.

Att söka ådagalägga huru detta var möjligt, att med några korta drag visa, huru mycket Runeberg förstod det finska språket, huru noggrant han kunde återgifva den finska folkpoesin, huru väl han förmådde uppfatta, skildra och t. o. m. umgås med landets finska talande befolkning, med ett ord, huru hans varma fosterlandskärlek kunde växa upp till en så vid känsla, att den omfattade alla hans landsmän med tvenne olika språk, det vore ändamålet med dessa anspråkslösa rader.

*

*

*

Jakobsstad, där Runeberg föddes och lefde sina första år, under hvilka man tager de viktigaste och varaktigaste intrvckena för hela lifvet, år jämte omnejd bebodd af en uteslutande svensk befolkning. Dar erhöll han afven sin första skolbildning på svenska. Äfven i Uleåborg, dit han vid åtta års ålder kom till sin farbror, gick han i en skola med svenskt undervisningsspråk och synes under den korta tid han lefde där icke kommit i lika liflig beröring med ortens finska talande befolkning, som t. ex. den dårsammanstädes födde och uppvuxne Franzén, hvilken t. o. m. skref några dikter på finska, eller såsom dennes halfbror K. N. Keckman, hvilken blef den förste lektorn i finska vid universitetet och med hvars bistånd Runeberg senare gjorde öfversättningar från Kalevala — såsom vi i det följande skola få se. I Vasa, dar Runeberg under sju års tid förvärfvade sig sin högre skolbildning, var svenskan likaledes det förhärskande språket bland de bildade klasserna, så att han hade få tillfällen att lära sig det finska språket och väl ännu färre att blifva bekant med upplandsböndernas lefnadsförhållanden och föreställningssätt. Hurudan Runebergs uppfattning om landets finska talande befolkning var under hans skoltid, framgår klart ur hans yttrande (1839) till akademikern Grot, med hvilken Runeberg såsom känt senare stod i liflig beröring. „Själff en afkomling af koloniserade svenskar“, skrifver han (Efterl. skr. II, p. 230), „har jag föreställt mig finnen till sitt inre sådan, som han syntes mig till sitt yttre, när han någon gång kom med varor till min fädernestad; huru annorlunda fann jag ej honom i hans hem och vid närmare betraktande!“ Häraf kunna vi sluta till att den trumpne, tafatte finske bonden tidigare förekommit den unge stadsbon-skalden nästan såsom ett lägre väsende utan intresse och med ett annat, svårförståeligt språk, hvarför han väl då tyckte sig icke behöfva taga någon notis om honom eller hans språk, förutom då det var fråga om de varor, som bonden hämtade till stadsbons nödtorft. Kort sagdt: Runebergs dåtida känslor för och föreställningar' om dessa finskspråkiga bönder kunna

jämföras med dem han i början hyste beträffande Fänrik Stål: „Vassera, mot en sådan en — hvad man sig tyckte vara ren!“

För att rätt förstå detta behöfva vi blott betänka den ställning båda de inhemska språken intogo i landets undervisningsanstalter på den tiden, då Runeberg såsom elev besökte desamma. Intetdera, hvarken det svenska eller det finska, var föremål för direkt undervisning; men svenskan befann sig likväl i ett betydligt fördelaktigare läge, så väl därigenom att det var alla bildades hemspråk, som ock särskildt därigenom, att det var uteslutande undervisningsspråk i skolorna och vid universitetet, hvarför ungdomen, särskildt under de då så flitigt idkade explikationsöfningarna från latinet till undervisningsspråket, tvangs att fästa behörigt afseende vid detta sistnämnda och utbilda sig i dess rätta användande. Det är således icke underligt, att Runeberg under hela sin utvecklings-tid förkofrade sig i svenskans användande, däri han slutligen blef en oöfverträffad mästare, medan hans känne-dom af finska språket och hans bekantskap med den delen af vårt folk, som talar detta språk, till en början icke blef större än de bildades i allmänhet på den tiden.

Detta förhållande framstår för oss med kanske än större tydlighet, om vi kasta en blick på Runebergs samtidas, Lönnrots utveckling under samma ålder. Han var ju född af finska föräldrar i en finsk trakt samt lärde sig först sitt finska modersmål så enbart, att han i början af sin skolgång hade ingalunda obetydliga svårigheter att öfvervinna, innan han tillägnade sig det svenska undervisningsspråket i de skolor han besökte. Men under sin senare skoltid och sin första akademietid tänkte han ej stort på sitt finska modersmål, hvars upparbetande ändå skulle blifva hans lefnads förnämsta mål. Arvids-sons åren 1821 och 1822 gjorda yrkanden till finskans förmån synas icke haft något inflytande på Lönnrot, Visst läste han redan såsom apotekselev i Tavastehus med lifligt deltagande Reinhold v. Beckers Turun Wiik-kosanomat och Judéns egendomliga sånger. Men det var

först någon tid efter det han blifvit student och sedan han på Laukko genom professor J. A. Törngren gjort personlig bekantskap med den nämnde v. Becker, som Lönnrot af denne föranleddes till att börja studera den finska lingvistiska litteraturen och så småningom hängifva sig åt den finskspråkiga kulturens förkofrande genom folkdiktens uppsamlande o. s. v.

*   *

*

Tämligen samtidigt kom också Runeberg såsom ung student i närmare beröring med den finska talande delen af vårt folk. Detta skedde såsom bekant under hans vistelse i Saarijärvi och Ruovesi åren 1824 och 1825, hvilken vistelse blef af afgörande betydelse för hela hans framtida utveckling såsom människa och skald. Förutom att Runeberg där fick höra de ännu allmänna sägnerna från „Finlands sista strid“, lärde han där tillika känna den vilda inlandsnaturen, som på honom gjorde ett så mäktigt intryck, äfvensom de förut för honom så litet tilltalande inlandsbornas språk och karaktär. Och att lära känna allt detta var för Runeberg att älska det, och att älska det var för honom att börja skildra och besjunga detsamma. Hurudan denna inlandsbefolkning sedermera syntes honom, se vi klart ur fortsättningen af det bref till Grot, hvarom nyss varit fråga. „En patriarkalisk enkelhet“, säger han, „ett djupt manligt tålamod, en medfödd klar blick in i lifvets innersta förhållanden voro de egendomligheter jag hos inlandsbon upptäckte och dem jag blott svagt kunnat återge i de skildringar jag försökt“.

Vi kunna sålunda såsom bevis på huru grundligt Runeberg lärt sig känna den finska talande inlandsbefolkningen anföra nästan alla hans dikter med fosterlänskt innehåll, ty i de flesta bland dem har skalden, såsom redan anmärkts, valt ämnen från det inre af landet. Vi vilja dock här helt kort påminna endast om en prosaskildring, där det särskildt tydligt framgår, huru öppet

öga han haft för det inre landets storslagna skönhet och för dess invånares lefnadssätt och skaplynne. Uti uppsatsen „Någa ord om nejderna, folklynnnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken“ nämner Runeberg denna socken, „emedan han haft lägenhet att längre än i andra trakter af det inre Finland uppehålla sig i densamma“, men han anmärker tillika själf, att den kan anses „representera hufvudförhållandena i det inre af Finland så hvad lokalen som hvad inbyggarnes lefnadssätt och villkor beträffar“. I denna under medlet af år 1832 i Helsingfors Morgonblad publicerade artikel märka vi först den träffande jämförelsen mellan kust- och inlandets olika natur, hvilken jämförelse ådagalägger, såväl huru noga han kände dem båda som ock huru vackert han redan då tänkte sig dessa landsdelar såsom boningsplatser för ett och samma folk. För att därpå illustrera befolkningens uti inlandet karakter ger författaren oss några episodiska skildringar af finska inlandsbor, hvilka af nöden i sina hemtrakter drifvits till kusten och in på sjömansyrket, men hvilka äfven under dessa främmande förhållanden visade samma egenheter, som utmärka det inre landets inbyggare i allmänhet: samma sorglösa trygghet i vanliga förhållanden, samma uppoffrande rådighet och samma lugna mod i faran och — samma oförmåga att lära sig andra språk än det de lärt sig i barndomen. Slutligen få vi såsom tecken på Runebergs värma för dessa upplandsbor icke heller lämna obeaktad den vädjan till deras förmån, som Runeberg i uppsatsens slut riktar till sina bättre lottade landsmän, i det han uppmanar dem att bistå denna „förpostkedja, utställd af fäderneslandets popolation, mot de fiender af dess utkomst och bärgning man vill bekriga“; han uttalar därvid förhoppningen, att förposten, då den, „såsom nu synes vara fallet, är i fara att öfverflyglas och gå under i massor, ej måtte af dem, hvilkas väl den bevakar, glömmas i sin nöd och öfvergifvas i den olika striden“. Det ser ut, som om uppsatsens författare skulle redan midt i sommaren förutsett den svåra missväxt, som samma höst inträffade i de nordliga delarna af vårt land

och som bland annat föranledde Runeberg att i sin tidning (den 29 oktober) offentliggöra ett varmt upprop för de nödlidande samt att följande är utgifva sitt andra häfte dikter till desammes förmån.

Redan af det anförda — och ur hans öfriga skrifter kunde vi hämta huru många bevis som helst på samma sak — framgår tydligt, huru djupt Runeberg under sin vistelse i Saarijärvi och Ruovesi blickat in i sina finska talande landsmäns lefnadssätt, lynne och föreställningar.

Men huru var detta möjligt, kan någon med skäl fråga. Kände han då deras språk? Detta förnekades ju uttryckligen af Runeberg själf och andra! Om vi närmare undersöka saken, skola vi dock finna, att man måste emottaga dessa dementier med betydande reservation.

Af största betydelse för denna fråga är den polemik, som första häftet af hans dikter föranledde. Flere bland dikterna och särskildt de i samma häfte intagna „Idyll och epigram“ ansågos tämligen allmänt af den då i Sverige framträdande kritiken såsom öfversättningar eller åtminstone efterbildningar af servisk eller finsk folkpoesi (Strömborg, Biogr. ant. IV, 2, p. 458). Först trodde en recensent i svenska tidningen Medborgaren, att Idyll-Epigrammerna vore öfversättningar af finska runor, och så kom en så framstående recensent som Rydqvist och upprepade (i Svenska litteraturtidningen 1834) denna förmodan i den form, att de ifrågavarande sångerna vore mer eller mindre trogna öfversättningar och bearbetningar af serviska originaler. Dessa „repeterade beskyllningar“ fann sig Runeberg slutligen föranlåten att tillbakavisa, då man „kunde upptaga hans tystnad som ett erkännande“. Detta för honom så motbjudande tillbakavisande gör han i en kort „anmärkning“ (Helsingfors Morgonblad för den 3 februari 1834), där han angående insinuationen att han öfversatt finska runor säger: „— — man kunde säga med än mindre skäl, såvida jag såsom obekant med finska språket vid den ringare tillgången på öfversättningar därifrån icke kunnat förvärfva mig ens den förtrolighet med den finska som med den serviska poesin“.

Först ville vi härvid anmärka, att då Runeberg sysslade med den serviska folkdiktningen, hvaraf han ju efter en tysk upplaga utgaf en vacker samling öfversättningar samma år (1830), som han utsände sitt första häfte dikter, så kunde han naturligtvis icke undgå att däraf taga ett djupt intryck. Icke dock så, som skulle han i sina egna dikter ens imiterat dessa folkdikter; men då hans eget skaplyne i så hög grad låg åt det enkla och folkeliga, måste han af denna folkdiktning föranledas att i sin egen diktning än mera sträfvat åt samma håll. Därför fingo hans egna dikter ett så stort tycke af folkelig naturlighet. Att Runeberg äfven själf tänkt härpå, framgår däraf, att han vid tiden för det första affattandet af sina epigrammatiske idyller (1829) införde några af dem — n:ris 17–22 och 29 — i ett handskrifvet häfte, där han gaf dem titeln „Stycken i folksångens maner“ (Strömberg, Biogr. ant. III, p. 17). Men en blick på just dessa nummer skall öfvertyga hvem som helst, att de kunna vara konciperade och affattade endast af en modern konst-diktare. Runeberg ville således genom den nämnda titeln ingalunda afhända sig äran att själf vara originala upphofvet till dessa sångers idéer och uttryck, utan han afsåg genom denna ofvanskrift blott att antyda, att detta maner af idylliskt berättande smådikter med epigrammatiske afslutning var likt det, som fanns i vissa folks diktning; det troliga är ock, att han vid tryckningen af dessa dikter utbytte den nämnda ofvanskriften mot en allmän-nare just för att icke leda tanken på något slags skuld till folkdiktningen. Likheten mellan Runebergs diktning och särskildt hans „Idyll och Epigram“ samt å andra sidan folkdiktningen härleder sig sålunda förnämligast från Runebergs egen natur, hvilken till den grad låg åt det enkla, naturliga och folkeliga, att de vid den höglärda akademiska och den högtflygande fosforistiska diktningen vana svenska kritikerna icke kunde förklara dessa egenheter annorlunda än åtminstone såsom efterbildning af folkdiktningen.

Det vore af nog så stort intresse att jämföra Rune-

Det var Lönnrot, som först föranledde Runeberg att öfversätta finska minor (Jfr Strömborg, Biogr. ant. IV, 2, p. 456), så att skalden kom i tillfälle att använda och utveckla den förmåga att förstå finska, som han i Saarijärvi och Ruovesi förvärfvat. Vi kunna af några fakta se, huru detta Lönnrots inflytande småningom gjorde sig gällande.

Under samma tid, som Runeberg var ifrigt sysselsatt med sina första dikter och med förvärfvandet af en akademisk lärareplats, höll Lönnrot som ifrigast på med att samla runor samt redigera och utgifva dem. Åren 1829–1831 utgaf han sålunda fyra häften „Kantele“, innehållande folkrunor af allehanda slag, utan att han ännu försökte hopfoga dem till något inbördes sammanhang. Men när han sedan hade ett femte häfte färdigt redigeradt, saknade han medel till dess tryckning. Det trångmål, i hvilket Lönnrot sålunda råkat, var såsom känt första anledningen till Finska Litteratursällskapets stiftande, hvilket ju hade till närmaste mål understödandet af Lönnrots fortsatta runosamlingar och deras befordrande till tryck.

Att Runeberg med växande intresse följde dessa sin jämnåriga akademiekamrats sträfvanden för finska folkdiktningen, se vi af tvenne omständigheter. Äfven han

---

Topelii runopublikationer delarna 2, 4 och 5. Bland dessa få vi här icke taga i räkningen den andra delen, då Runeberg, såsom vi snart skola få se, tydligen senare erhöll den af Lönnrot. Den fjärde delen, som utkom 1829, skulle Runeberg väl kunnat lära känna på den tiden han skref dikterna i sitt första häfte; men då denna del innehåller nästan uteslutande trollsånger, kunde dessa ej intressera honom så mycket, att han haft anledning att närmare studera dem för att återgifva dem på svenska. Endast en kort „Jauhoruno“ är där af rent lyrisk läggning och rätt tilltalande; men äfven den brister betydligt i komposition och sammanhang, hvarför det är naturligt, att Runeberg icke heller tagit någon notis därom. Att skalden också icke ägnat denna del af Topelii samlingar någon särdeles uppmärksamhet, kunna vi tydligt se ur det i hans efterlämnade boksamling befintliga, skurna exemplaret, ty dess oskadade och oslitna skick tyder på att det alls icke blifvit begagnadt. Att han an mindre intresserat sig för den 1831 utkomna femte delen, framgår af det sakförhållandet, att hans häftade exemplar däraf är alldeles ouppskuret.

gick redan vid ett af de första mötena in såsom medlem i nämnda sällskap. Äfven han ville således, oaktadt han ansåg sig obekant med finska språket, i sin mån befordra det fosterländska ändamålet Något synligt resultat af Runebergs verksamhet inom sällskapet har dock icke bevarats; han bidrog väl i likhet med de flesta andra medlemmarna blott med sitt intresse och sin årsavgift.

Ett liknande intresse hos Runeberg för Lönnrots sträfvanden bevisa också de i skaldens efterlämnade bibliotek befintliga tre första häftena af „Kantele“, uti hvilka han med sin kända fina handstil på omslagets inre sida tecknat „Runeberg“. Men i fall man får döma af dessa häftens oslitna skick samt däraf, att inga randanteckningar i dem påträffas, synes dock skalden icke nämnvärdt studerat de uti häftena befintliga dikterna och ej heller af dem föranledts till några öfversättningsförsök.

Om dessa omständigheter sålunda tyda på ett endast gryende intresse, så finna vi något senare, i förra delen af år 1835, att Runeberg af Lönnrot föranledts att försöka öfversätta en finsk runa och att detta hos skalden väckt en liflig beundran för den finska folkdiktningen i allmänhet. Runebergs första öfversättning från finskan gällde den vackra dikten *Neion valitus*. Denna dikt väcker redan i och för sig stort intresse och ur flere omständigheter vid Runebergs försök att till svenskan öfverflytta densamma kunna vi tillika erhålla ojämfaktiga bevis på skaldens förmåga att förstå finska språket.

Den nämnda dikten säger Z. Topelius sig hafva erhållit från Österbotten, och Lönnrot säger i företalet till Kanteletar, att den blifvit upptecknad i Savolaks och den därtill gränsande delen af Österbotten samt i Satakunta. De hafva således erhållit denna från folkets mun såsom en folkvisa från nyare tid, och en följd häraf har ock varit, att de erhållit sången i något olika varianter. Den som litet närmare lägger märke till språket i dikten, skall dock på några ställen finna egenheter, hvilka icke kunna härleda sig från en folkdiktare, utan från en boklärd poet. Det visar sig också, att Runeberg åtminstone år

1844 fått kännedom om att den ifrågavarande runan är diktad af Erik Ticklén. Skalden skrifver nämligen detta år till sina unga anförvanter Robert Tengström och Herman Kellgren, hvilka han ville uppmuntra till att gifva ut ett studentalbum (Efterl. Skr. II, p. 315): „En konrektor i Uleåborgs skola skref eller sjöng den undersköna runan „Flickans klagan“, som finnes öfversatt i Morgonbladet och i „mina dikter“¹⁾. Den här ifrågavarande Erik Ticklén har veterligen icke lämnat efter sig något annat litterärt minne; men redan denna dikt visar, att hos honom lefde samma sångaranda som hos hans mera produktive äldre broder Peter Ticklén, ehuru det ser ut, som om ogynnsamma yttre förhållanden icke skulle tillåtit den yngre broderns gryende skaldegåfva att komma till någon utveckling. Redan är 1827 afled han, 33 år gammal, såsom kapellan i Kårsämäki i Österbotten.

Det var nu denna i folkelig stil af en skolgosse diktade sång, som Runeberg erhöll af Lönnrot, och sin öfversättning däraf offentliggjorde han väl snart därpå i Helsingfors Morgonblad den 7 maj 1832, n:o 34. Enligt Strömborg (Biogr. ant. III, p. 171) skall Lönnrot för denne berättat, att han själf lämnat runan åt Runeberg. Lönnrot hade föranledts att för Strömborg omnämna saken vid fråga om Runebergs kännedom af finskan. „Lönnrot uppgaf nämligen, att Runeberg under sin vistelse i Saarijärvi och Ruovesi lärt sig så mycket finska, att han väl uppfattade innehållet af ifrågavarande runa och därför afböjde Lönnrots erbjudna biträde vid dess öfversättning såsom obehöfligt“.

Nu hafva vi här först att märka det utmärkta sätt, hvarpå Runeberg på egen hand utförde denna sin öfversättning, hvilken äfven blifvit upptagen i hans samlade skrifter. Om vi blott nogare genomläsa denna svenska tolkning, känna vi ovedersägligen en varm poetisk doft

---

¹⁾ Uti samma bref nämner Runeberg några rader nedanför, att Castrén och Lönnrot för tillfället voro hos honom på besök. Det är ej omöjligt, att skalden af någondera bland dessa erhållit uppgiften om den ifrågavarande diktens unge författare.

komma oss till mötes, och detta är ett bevis på att öfversättaren fullt uppfattat och med liflig sympati återgifvit originalets lifsåskådning. Vi måste till fullo medgifva, att Runeberg så fullständigt som det öfver hufvud varit möjligt lyckats få „den vackra blomman omplanterad i en annan jordmån“ utan att „skada de veka rötterna och de sköna bladen“, så att inga „förstörande spår af hans hand“ synas kvarstå, något hvarför han i en bifogad not uttrycker farhågor. Äfven det vackra omdöme, som Runeberg i samma not uttalar om denna sång, nämligen att den „torde väl med skäl kunna föras bland de talrika sånger, som utgöra den finska poesins stolthet och ära“, ädagalägger den höga tanke om densamma, som skalden vid sin öfversättning vunnit.

När vi sålunda taga med i räkningen det vackra sätt, hvarpå skalden utförde denna öfversättning, så hafva vi uti Lönnrots nämnda uppgift ett ojäfaktigt bevis på den kännedom af finska språket, som Runeberg förvärfvat sig under sin tvååriga vistelse såsom student i det inre af landet. Ty om Runeberg kunde utan Lönnrots biträde öfversätta den Ticklénska sångens 80 versrader — och så väl öfversätta dem som han det gjorde —, så var hans kännedom af finskan ingalunda så obetydlig, som han i den två år senare afgifna „anmärkningen“ mot den svenska hyperkritikens missförstånd låter påskina.

Men vi måste ännu något nogare undersöka denna Runebergs tolkning af „Flickans klagan“, och då skola vi finna, att Runeberg icke utan skäl afböjde Lönnrots erbjudna hjälp, då han fullt dugligt kunde utföra öfversättningen på egen hand. Vi måste nämligen minnas, hvad nyligen sades om originalet, att det finnes affattadt i tvenne olika redaktioner. Sedan Z. Topelius år 1823 (uti *Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja*, II, p. 45) offentliggjort denna sång i en affattning, fann sig Lönnrot af dess skönhet föranledd att i företalet till Kanteletar upptaga densamma enligt en annan uppteckning. Skiljaktigheterna i dessa två redaktioner bestå blott i att ett par verser uteblifvit från den Lönnrotska, att

ett och annat motiv där saknas o. dyl. Men det märkliga är, att Runeberg, oaktadt han enligt Lönnrots berättelse erhöll sin originaltext just af denne, dock på de ställen, där originalens texter skilja sig från hvarandra, tydligt följt Topelii redaktion. Lönnrot synes sålunda icke gifvit Runeberg den redaktion af denna sång, som han sedermera själf följde — kanske han ännu 1832 icke ens ägde densamma —, utan han synes tillhandahållit honom Topelii text. Denna slutsats, till hvilken vi kommit genom jämförelse af Runebergs öfversättning med de båda originaltexterna, vann en egendomlig bekräftelse ur Runebergs i Borgå bevarade personliga bibliotek, där såsom nämndt anträffas den andra delen af Topelii samlingar, hvarest ifrågavarande *Neion valitus* ingår. Men på inre sidan af det i tunt papp inbundna exemplaret har Lönnrot egenhändigt tecknat sitt släktnamn. Häraf måste vi vara berättigade att sluta, att detta exemplar egentligen tillhört Lönnrot ¹⁾. Tydligen hade det vid något tillfälle under förra delen af år 1832 blifvit mellan de två unge vännerna fråga om den finska folkpoesin, hvarunder Lönnrot uppmanat skalden att öfversätta den vackra *Neion valitus* till svenska samt för detta ändamål åt honom lämnat sitt exemplar af Topelii samlingars andra häfte. Detta synes varit anledningen till Runebergs öfversättning, som ingick i Morgonbladet. Lönnrots lånade exemplar synes sedan af en eller annan anledning blifvit kvar hos Runeberg. Men om vi lyckats förklara detta egendomliga förhållande rätt eller icke, så förblir det i alla fall säkert, att då vi tydligen kunna skönja, hvilkendera redaktionen Runeberg vid sin öfversättning följt, detta ovedersägligen bevisar, huru noga han förstått att återgifva originalets minsta detaljer.

Men då redan detta första försök, som Runeberg gjorde att öfversätta en finsk runa till svenska, utföll så

---

¹⁾ Uti samma bibliotek finnas de två första häftena af 1840 års Kanteletar-upplaga, och i dem har Lönnrot med sin vackraste stil tecknat dedikationen: „Herr Lector Runeberg vänskapsfullt af Elias Lönnrot“.

lyckligt och visar en så djup kännedom af finskan, huru skola vi då förklara skaldens två år därefter afgifna försäkran att han var „obekant med finska språket“? Vi skola först minnas, att han under senare delen af 1832 och under hela år 1833 icke vidare sysslade med någon öfversättning af dylika runor; åtminstone förmärkes intet spår däraf i hans Morgonblad, dit han dock var angelägen om att få så mycken spaltfyllnad som möjligt. Man kunde därför tänka sig, att minnet af den framgång, hvarmed han gjort nämnda första öfversättningsförsök, hade förbleknat och att han därför i början af 1834, då han skref sin korta „anmärkning“ mot kritiken i Sverige, ej trott sig äga en så stor förmåga att första finska språket, som verkligen var fallet. Men en sådan förmodan kullkastas däraf, att Runeberg, såsom vi strax skola få se, just samma tid, som han afgaf sin „anmärkning“, var sysselsatt med att öfversätta finska runor, hvilka ingingo i Morgonbladet både just före och snart efter den ifrågasvarande „anmärkningen“. Vi måste således anse, att skalden, då han försäkrade sig vara obekant med finska språket, främst tänkte på sin bristande förmåga att praktiskt använda detta språk. På samma sätt måste vi uppfatta ett uttalande från 1837 af skaldens ungdomsvän Fredrik Cygnaeus, hvilket uttalande ock är betydligt modifieradt; denne yttrar nämligen (i „Ett och annat om Elgskytterne och Hanna“ uti „Om Johan Ludvig Runeberg“, Helsingfors 1873, p. 12): „— — — en egenskap, som han (Runeberg) tyvärr! icke äger, nämligen en djup kännedom af sitt modersmål“, hvarvid Cygnaeus med en för honom betecknande begreppsförväxling med det sista ordet menar finskan. Att Runeberg icke ägde någon *djup* kännedom i finska språket, är ju allmänt bekant, men att han efter sin vistelse i mellersta Finland ägde en beaktansvärd förmåga att förstå finskt tal samt att han snart förvärfvade sig en märklig förmåga att förstå och återgifva finsk folkdiktning, det ådagalägges af kända fakta. Vi skola nu öfvergå till skärskådande af Runebergs öfversättningar af rent finska folkdikter.

* *

*

Det af Runeberg redigerade Helsingfors Morgonblad innehåller under 1834 och de följande åren nu och då finska runor i svensk tolkning, och sedan första upplagan af Kalevala 1835 utkommit, öfversatte Runeberg betydande delar af detta folkepos, tydligen allt detta främst i afsikt att hos dem af landets bildade klass, hvilka icke alls förstodo finska språket, väcka en föreställning om den skatt, som finska folket har i dessa folkdikter, om hvilkas värde skalden själf hade en så hög tanke ¹⁾.

Först möta vi uti Morgonbladet för 1884: några lyriska runor i svensk dräkt. Två äro införda den 27 januari, vidare en kort dylik, „Vid ekorrskytte“ den 17 februari samt „Den blodige sonen“ den 12 maj. Alla fyra öfversättningarna finnas intagna i Runebergs samlade arbeten. Hvarifrån han erhållit originalen till de tre första, finnes ej uppgifvet, men om den sistnämnda folkballaden finnes ursprunget anfördt: „Se Schröters Finnische Runen“. Vid en närmare granskning af denna öfversättning finna vi, att Runeberg noga följt sin tyska

---

¹⁾ Att äfven fru Runeberg lifligt delade detta sin mans intresse för finskan och dess litteratur framgår af ett bref från henne till den trogna väninnan A. Lundahl, skrifvet den 21 maj 1834. Häri nämner fru Runeberg, att hon under en längre tids krasslighet hållit på med att läsa finska med tillhjälp af Renvalls lexikon; „det vill gå trögt“, tillägger hon, „i synnerhet som Renvalls lexikon är otjänligt nog för den, som ej kan latin“. Uti samma bref (Strömborg, Biogr. ant. III, 2, p. 268) omnämner hon Lönnrots återkomst „från trakterna af Arkangel“ för att redigera och trycka „en talrik samling runor“ (Kalevalas första upplaga). Ur brefvet skymta tydligen fram de stora förväntningar, hvarmed denna folkdiktsamling emotsågs äfven i det Runebergska hemmet — hvarom mera på ett annat ställe. Fru Runebergs intresse för finska språket och dess förnämsta litteraturalster var äfven senare lifligt. Strömborg berättar (IV, 2, p. 536), att på höstsidan 1844 ett mindre antal Borgådamer bildat en förening för att läsa Kalevala (som ock blef fullständigt genomgången) och för att under mötena tala finska. Själén i företaget synes hafva varit fru Runeberg, som i ett bref till sin ofvannämnda väninna säger, att finskan hör till det, „hvad man hållit heligt och kärt i sitt hjärta“, ehuru hon kraftigt reserverar sig emot att detta „med skrån och nojs föres omkring som ett spektakel“.

förebild, ehuru han förstätt gifva sin tolkning en mycket mera poetisk form. Angående det finska original, som Schröter haft att tillgå, vilja vi tillika anmärka, att det icke varit så fullständigt, ej heller klädt i så vacker form, som utmärker den affattning, hvilken Lönnrot senare publicerade i företalet till Kanteletar och som äger flere företräden äfven framför den notsvarande svenska folkballaden „Sven i rosengård“.

De tre första af de nyss uppräknade öfversättningarna, hvilkas finska original varit iklädda runometers versmått, hafva äfven i det svenska återgifvandet bibehållits i samma metriska dräkt. Om vi först söka efter de finska originalen, så vore det kanske möjligt att i den form de förelegat Runeberg finna dem ur Lönnrots manuskript-samlingar, ty förmodligen var det denne, som allt fortfarande tillhandahöll Runeberg sådana lvriska stycken, som syntes honom förtjäna klädas i svenskt dräkt. Men då vi icke haft tillträde till dessa samlingar, kunna vi jämföra öfversättningarna blott med det, som finnes utkommet i tryck. Uti Schröters „Finnische Runen“, uti Topelii samlingar och uti Lönnrots tryckta Kantele-häften hafva vi icke funnit något, som kunde anses hafva tjänat såsom original för dessa öfversättningar. Uti Lönnrots stora samlingar af finska folkdikter finnas nog motsvarande stycken, men de äro där mycket mera utförda. Hvad först beträffar trollrunan „Vid ekorrskytte“, så finna vi dess original uti Loitsurunoja p. 146, c, men där är runan i många afseenden fullständigare (16 verser mot Runebergs 6), ehuru öfversättningen i allmänhet innehåller det viktigaste af det, som finnes i originalet. Den kortare af de två andra runorna („Gök, min älskling, låt dig höra“) har sitt motstycke i Kanteletar II, 78, men öfversättningen motsvarar blott runans förra del, som ock innehåller 18 verser mot Runebergs 9; Kanteletarrunans senare del, innehållande en uppmaning till göken att sjunga åt sångerskan allehanda förmåner, på det hon måtte blifva gift såsom ung, förekommer alls icke i Runebergs öfversättning. Huruvida denna del icke funnits i det honom till

buds stående originalet, eller om han med god flit lämnat den öfversatt, är svårare att afgöra; så mycket torde dock kunna sägas, att skalden synbarligen anslagits af den idylliska och lekande tonen i runans förra del, och då han där tillika fann en epigrammatisk udd i slutet, kan det nog hända, att han själfmant inskränkte sig till att återgifva blott förra delen. I alla fall har han lyckats gifva sin svenska tolkning en öfverdådigt tilltalande form. Slutligen synes den längsta af dessa tre runor („Såsom barn jag gick att valla“) hafva sin motsvarighet i Kanteletar II, 68 och III, 35 (i 1887 års upplaga III, 88), men i allmänhet är öfversättningen äfven här betydligt kortare. Sålunda finna vi af alla dessa år 1834: gjorda öfversättningar, hvilka helt säkert vers för vers motsvarade de originaldikter skalden hade att tillgå, huru korta, man ville nästan säga fragmentariska, de då tillgängliga finska originaldikterna voro, innan Lönnrot företagit sina mera omfattande runosamlingar och ur de af honom och andra hopbragta talrika varianterna sammanställt de fullständiga folkdikter vi nu äga i Kanteletar och Loitsurunoja.

Men så mycket man kan jämföra Runebergs öfversättningar med deras tryckta motsvarigheter, framstår det för alla fullt klart, huru troget runorna blifvit återgifna så i enskilda uttryck som beträffande den ton och anda, som finnas i originalen.

För fullständighetens skull nämna vi ännu, att i Helsingfors Morgonblad förekomma under de följande åren, så länge Runeberg handhade redaktionen eller stod i närmare beröring med tidningen, ytterligare några öfversättningar af finska lyriska runor. Uti årgången 1835 (n:o 47, den 22 juni) finnes „Den besvikna fästmän (Finsk runa, Fragment)“, hvartill undertecknad ej ur Kanteletar lyckats finna något motsvarigt; i årgången 1836 (n:o 81, den 28 oktober) läsas två finska runor: „Svärdottren“ — det finska originalet förekommer nästan ordagrant i Kanteletar II, 163 — och „Tre hustrur“¹⁾. Runeberg har visserligen icke

---

¹⁾ Uti samma nummer fäster man sig också vid en öfversättning på vers med ofvanskrift: „Herr Kryper, Epigram (från Ryskan)“.

upptagit dessa öfversättningar i sina samlade arbeten, men äro de till sin anda och form sådana, att man icke behöfver tvifla på att de äro af Runeberg, och kan man om dem tryggt fälla samma omdöme som om de förut nämnda öfversättningarna.

Innan vi lämna Runebergs öfversättningar af finsk lyrik, måste vi beröra ännu ett egendomligt bevis på hans förmåga att första finska språket, helst som han här t. o. m. vågar sig på ordkonjektur. Uti n:o 75 af Morgonbladet för år 1835 finnes nämligen Judéns bekanta säng *Arvon mekin ansaitsemme*, återgifven i original och sedan i en synnerligen tilltalande svensk öfversättning. Runeberg har lånat originalet från *Sanansaattaja Wiipurista*. Men nu var första ordet af sången i det viborgska bladet *Armon*, troligen genom tryckfel ¹⁾, hvarom Morgonbladets redaktion i en not anmärker: „Dock torde det här följda skrifsättet (*Arvon*) vara det rätta“, hvilket sedan motiveras på ett enkelt, men om sakkunskap vittnande sätt. Men äfven med den därpå följande svenska öfversättningen äger ett egendomligt förhållande rum. Redaktionen anför nämligen i en not, att hon „haft lyckan att få tvenne öfversättningar af denna sång sig tillsända, hvarför hon trott sig kunna begagna tillfället att göra val än ur den ena, än ur den andra öfversättningen, allt eftersom någondera af dem syntes närmare motsvara originalet“. Nu äro tvenne förklaringsätt möjliga. Antingen hade redaktionen (= Runeberg) verkligen fått mottaga tvenne öfversättningar och valt ur hvardera med så stor smak och språkkännedom, att den i bladet meddelade öfversättningen blifvit både ordagrann och vacker. Mycket sannolikare synes dock det antagandet vara, att Runeberg emottagit blott en öfversättning (af Judén?), men att han funnit denna så bristfällig, att han ansåg sig själf kunna ändra och förbättra densamma, hvilket sedan öfverskyldes med den nämnda

---

¹⁾ Den möjligheten är dock icke alldeles utesluten, att ändringen tillkommit genom censuren, för hvilken dylika ändringar den tiden icke voro främmande.

fiktionen. Men äfven i detta fall framstår den utmärkta öfversättningen såsom ett slående bevis på Runebergs förmåga att förstå originalets språk och uppfatta dess anda.

*

*

*

Af större betydelse och omfattning än öfversättandet af dessa lyriska dikter var Runebergs sträfvande att återgifva skilda delar af Kalevala i svensk dräkt. Att detta sträfvande snart efter utkommandet af 1835 års edition blef synnerligen lifligt bland alla dem, som förstodo uppskatta den fosterländska betydelsen af dessa folkrunor, är ju naturligt och framgår bland annat däraf, att Finska Litteratursällskapet redan tre månader efter samlingens utkommande på sitt årsmöte den 16 mars 1836 utfäste ett pris för en öfversättning af Kalevala. Det förgick dock någon tid, innan en fullständig sådan ficks till stånd genom Castréns öfversättning (1841). Men i sträfvandena att återgifva särskilda delar af denna folkdiktsamling tog Runeberg en framstående del i jämbredd med Lönnrot, E. A. Ingman, Castrén m. fl.

Med hurudana förväntningar Runeberg emotsåg utkommandet af detta nationalverk, hafva vi redan i en not antydt, och framgår detta ännu tydligare ur de entusiastiska inledande ord, som han (Efterl. Skr. I, p. 342) skref till Lönnrots insända svenska öfversättning af „11 runan i Kalevala“, då denna publicerades i Helsingfors Morgonblad den 23 november 1835 (Kalevala blef synlig i bokhandeln först i december). Han anser Kalevala i flere afseenden fullt jämförlig med det grekiska folkets motsvarande dikter Iliaden och Odysseen, och att den „kanhända öfverträffar dem, om det fulländade kan öfverträffas, i naturmålningens höghet och enkla ståt“. Men det som för vår nuvarande ståndpunkt är af största intresset, är den träffande anmärkning, som Runeberg uti samma inledande ord uttalar angående svårigheterna vid tolkningen af den finska poesins skönheter. „Att icke räkna de stora olikheter i föreställningar och uttryck“, säger han, „som åt-

följa alla skilda språk, har det finska en egen outtömlig rikedom på biord, så mjukt och lätt och tillika så för tillfället bildade, att deras målande och naiva skönhet omöjligt af något annat språk kan härmas“. Så yttrar sig endast den, som grundligt tänkt sig in i saken och af erfarenhet känner, huru svårt det är att återgifva finskans onomatopoetiska o. a. uttryck.

Denna erfarenhet kunde dock icke afskräcka skalden från att söka på svenska tolka flere partier af Kalevala, sedan denna sett dagen. Runeberg har själf meddelat Strömberg (Biogr. ant. III, 2, p. 343), att han „var en bland de första, som gjorde öfversättningar ur Kalevala, hvilket han verkställde med biträde af lektorn i finska språket vid universitetet Karl Niklas Keckman sålunda, att denne muntligen för honom ordagrant öfversatte några verser i sänder, hvarpå Runeberg gaf öfversättningen metrisk form. Skalden hade tillika uppgifvit, att han sålunda med Keckmans tillhjälp öfversatt valda ställen ur Kalevala till ett omfång af omkring 2 ½ runor och att alla dessa öfversättningar intogos i Castréns 1841 utgifna fullständiga öfversättning af Kalevala, medan endast en del af dem publicerades i Morgonbladet.

Strömberg tillägger, att „Runeberg i sina samlade skrifter upptog endast „Början af Kalevala“, hvilken ingick i Morgonbladet 1837 (n:o 30) och sannolikt blef af honom med större omsorg utarbetad“. Denna Strömbergs förmodan bekräftas vid en närmare jämförelse mellan öfversättningen och originalet, ty först en sådan, anställd vers för vers, visar oss tydligt, huru ordagrant och tillika poetiskt Runebergs återgifvande verkliga är. Detta blir kanske ännu tydligare genom en annan jämförelse. Fallet är nämligen, att också Lönnrot i de „Resanteckningar“, som han i Helsingfors Morgonblad (1835) publicerat angående sina runosamlingsfärder i ryska Karelen, utfört (n:o 60) en öfversättning af dessa sångarens inledningsord i Kalevala. Visserligen kan man ur några ställen af denna öfversättning märka, att dess upphofsman besuttit en noggrann kännedom om de finske sångarens tänke- och föreställ-

ningssätt, men originalets poetiska anda har det ej lyckats Lönnrot att återgifva ens närmelsevis så som Runeberg. Ett säkert bevis härpå är, att Castrén uti sin Kalevalaöfversättning nästan ord för ord följt Runebergs tolkning och icke Lönnrots.

Strömberg ådagalägger vidare å det anförda stället, att de öfriga af Runeberg öfversatta och af Castrén upptagna delarna ur Kalevala utgjordes af runan 15 och en del af runan 28. Den förra af dessa blef publicerad i Morgonbladet (1836 n:ris 47-49). Men hvilken del af runan 28 (björnsångerna) ursprungligen varit öfversatt af Runeberg, blir svårt att afgöra, då han ej skildt för sig offentliggjort denna öfversättning och Castrén ej heller gifvit nogare besked om förhållandet ¹⁾).

Angående de af andra personer gjorda öfversättningarna ur Kalevala, hvilka Castrén upptagit i sin fullständiga öfversättning, vilja vi här blott nämna, att i Helsingfors Morgonblad för år 1836 (n:ris 79-80) ingår ett återgivande af hela femte runan, utfördt af den kände E. A. Ingman. Äfven denna svenska tolkning vittnar om förstående af originaltexten, men den innehåller tillika plattheter och prosaiska uttryck, hvilka Runeberg knappast skulle låtit komma sig till last. Om alla dessa förut gjorda öfversättningar af delar i Kalevala, hvilka Castrén intagit i sin full-

---

¹⁾ Uti Runebergs efterlämnade bibliotek finnas flere alster af finsk poesi, men uti de flesta exemplaren märkas inga spår efter något ingående studium. Endast i det exemplar af 1835 års Kalevalaupplaga, som där påträffas, äro gjorda talrika blyertsanteckningar i marginalen, angifvande ordens svenska betydelse. Nu stannar man visst i villrådighet, om man skall anse dessa vara gjorda af Runeberg eller af hans fru. Det säkra är, att de vittna om ett stort intresse och ett allvarligt studium. Då de anträffas öfverallt båda delarna igenom och då vi såsom ofvan nämnts hafva uppgift om att fru Runeberg genomgått hela Kalevala, är det sannolikare, att marginalanteckningarna harstamma från henne. För att om möjligt kunna utreda den oklara frågan angående 28:de runans öfversattande har undertecknad jämfört de ordanteckningar därtill, som finnas uti det Runebergska exemplaret, med den Castrénska öfversättningen (hvaraf två väl hållna exemplar finnas i nämnda bibliotek); men af flere orsaker har denna jämförelse icke medfört något resultat.

ständiga öfversättning, yttrar han sig i en not helt kort, att han begagnat dem „med få förändringar“. Den som nogare undersöker förhållandet, märker snart, att Runebergs öfversättningar och särskildt hans „Början af Kalevala“ intagits nästan utan ändringar, medan åtminstone Ingmans öfversättning erfordrat långt mera korrektur, innan den af Castrén ansågs rätt återgifva originalet.

Vi måste således äfven för hans öfversättningar från finskan beundra Runeberg, som före år 1830 icke kände några finska folkrunor, men som några år därpå hade så mycket trängt in i *de* lyriska runors anda, hvilka han *då* kommit öfver, att han kunde genom goda öfversättningar göra dem tillgängliga för landets svenska talande publik, och som efter det de finska episka folksångerna utkommit i tryck, förstod att — om ock med annan mans bistånd — på svenska återgifva betydande delar däraf så, att hans öfversättningar föredrogos framför flere framstående samtidas. Visserligen måste vi ju anse, att en stor del af denna framgång berodde på Runebergs stora poetiska förmåga, som gjorde, att han uppfattade mångt och mycket genom en lycklig intuition; men i alla fall måste dessa framstående tolkningar ytterst grunda sig på en beaktansvärd förmåga att förstå själfva språket i originalen, hvilken förmåga är så mycket mera ägnad att väcka vår beundran, som den berodde hvarken på någon uti barndomen inhämtad bekantskap med finskan eller på något vetenskapligt studium af samma språk ¹⁾.

---

¹⁾ I förbigående ville vi här omnämna, att Runebergs till vår tid omsorgsfullt bevarade bibliotek meddelar oss flere bevis på hans stora intresse för den finska folkpoesin. Där finnas förutom de redan nämnda delarna af Topelii Runoja och Lönnrots Kantele äfven de båda första upplagorna af Kalevala (1835 och 1849) samt Kanteletars två första delar (såsom sagdt en gåfva af Lönnrot). Tillika påträffa vi där flere svenska öfversättningar af finsk folkpoesi, nämligen förutom Castréns redan nämnda öfversättning af första Kalevalaupplagan äfven C. G. Borgs återgifvande af andra upplagans Lemminkäinen-cykel (1852) samt ännu Hertzbergs vackra Kanteletaröfversättningar „Från Saimens och Pajjannes stränder“ från en så sen tid som 1870.

Men härjämte kunna vi anföra ett lika roande som bindande bevis på huru klart Runeberg uppfattat flere bland de särskilda egenheter, som utmärka det finska språket. Detta bevis härrör sig från skaldens mognare ålder. Vi syfta på det efter all sannolikhet år 1845 skrifna komedifragmentet „Belägringen“ (Efterl. Skr. II), uti hvilket präktiga sidostycke till sägnen „Sveaborg“ skalden ger uttryck åt „den gamla sanningen, att en fästning som öfverlägger redan till hälften gifvit sig“ (Montgomerys historia; se Strömborg, Biogr. ant. IV, 3, p. 30). Här försöker uti en scen den med det betecknande namnet Stålman försedde kommandanten instruera sin ende kvarlevande man, den finska talande trumpetaren Larm, att såsom parlamentär gå till fienden och framföra fästningens vägran att gifva sig. Larm, som synes i tjänsten hafva lärt sig att förstå svenska, men som omöjligen kan böja sin styfva finska tunga efter svenskans fordringar, svarar först på sin förmans uppmaning att i natten gå till fienden med ett äkta genuint: „Kyllä“. Men när Stålman sedan vill lära honom att riktigt uttala några erforderliga svenska ord, bär det alldeles åt fjälls, och när de hetlefrade karolinernas blod småningom hotar att sjuda öfver, afgör trumpetaren saken med: Ja ker van tala venska, ja kår loss på venska“, af hvilket trofasta kraftord Stålman blir fullständigt afväpnad. Den korta scenen är likasom hela fragmentet öfverdådigt väl utförd; men den ger oss på köpet ett öfvertygande bevis på att dess författare lagt märke till de förnämsta egenheter, hvarigenom finskans ljudlära skiljer sig från svenskans.

Från samma år hafva vi bevarad en händelse, som bevisar, att Runeberg också förstod finska runor, då de sjöngos. Strömborg berättar nämligen (Bigr. ant. IV, 2, p. 542), hurusom de tre runosångarene Makkonen, Kymäläinen och Puhakka på sin kända resa till Helsingfors besökte Borgå på försommaren 1845. Första aftonen af sin vistelse i staden voro de jämte sin ledare Sakari Sakarinpoika (Cajander) inbjudna till Runeberg, „som enligt Cajanders uppgift särskildt fäste sig vid Kymäläinen, den

i poetiskt afseende rikast begåfvade af dem, och om honom yttrade, att han i sina sånger visat sig i lifsåskådning stå Runeberg närmare än någon annan af Runeberg känd skald. För Runeberg sjöng han flere af sina sånger“. Strömberg berättar vidare, att Runeberg vid detta tillfälle „meddelat sig med sina finska talande gäster genom tolk, men däremot uppfattat ganska väl innehållet af Kymäläinens sånger, då han hörde honom sjunga dem“.

Här se vi sålunda, huru Runeberg kunde förstå finska runor icke blott då han läste dem, utan äfven då han fick höra dem sjungas af en folkskald. Och när vi besinna, att Runeberg grundade denna förmåga att förstå finsk folkpoesi förnämligast på den kännedom af finskan, hvilken han såsom student förvärfvat idet inre af landet, så kunna vi på goda skäl anse, att han äfven rätt väl förstod vanligt finskt talspråk, ehuru han saknade förmågan att uttrycka sig på samma språk — ett förhållande som under hans tid och äfven senare var vanligt bland sådana bildade personer i vårt land, hvilka uppvuxit under liknande förhållanden som han.

*   *
*

När vi betänka, huru grundligt Runeberg förmått sätta sig in i sina finska talande landsmäns språk: då först kunna vi rätt förstå, hvarför han så naturtroget och sanningsenligt kunnat skildra samma inlandsbors seder, tänke- och föreställningssätt. Men han valde ju, såsom vi redan i förbigående anmärkt, äfven *ämnena* för sina förnämsta dikter af fosterländskt innehåll företrädesvis ur dessa finska talandes midt. Huru bör detta oväntade förhållande förklaras? Möjligen torde något häraf bero på den egenomligt vilda skönheten i de trakter, där Runeberg vid sin vistelse uti landet uppehöll sig, och som, enligt hvad vi förut sett, gjorde ett så mäktigt intryck på hans poetiska sinne, att vi uti hans flesta naturskildringar kunna tydligt skönja, huru han vid nedskrifvandet af dem tänkt på vår inlandsnatur.

Men vid detta val leddes Runeberg helt säkert ännu mera af att inlandsbefolkningens lynne bättre öfverensstämde med hans egen skaldenatur. „För lifvet i staden“, säger hans biograf (Strömberg, Biogr. ant. IV, 2, p. 394), „och i synnerhet för storstadslifvet med dess konventionella förhållanden hyste han ringa intresse, och hvad åter beträffar den praktiskt anlagda kustlandsbon, såväl den österbottniska som den sydfinska, som han eljes tyckte om för dess raska hurtighet, så fann han hos denne föga sinne för poesi“¹⁾. Detta poetiska lynne hos inlandsborna väckte skaldens sympati på två sätt. Först var Runeberg företrädesvis en episk skaldenatur, som äfven i sina lyriska dikter ofta inlägger en kort berättelse, däri han finner den känslöstämning, ät hvilken han vill gifva uttryck. Likaså är den omständligt berättande, lugna stilen ett egendommeligt drag för den finska folkdiktningen. Och om ett annat framstående drag i sin natur säger skalden själf (1863) vid tal om den „nya skolan“ (Saml. skr. II, p. 292): „Sannolikt skall mitt snart uppmätta skriftställer i alla sina drag röja, att hela min håg är för det enkla och klara“. Det är därför icke att undra öfver, att Runeberg, som vistades i det inre af vårt land vid den ålder, då sinnet är känsligast för poetiska intryck, lifligt anslogs af de enkla, idylliska förhållanden han där blef vittne till. Det är väl främst af dessa orsaker vi blott sällan uti hans verk påträffa återgifna händelser från kusttrakterna (t. ex. En julkväll i lotskojan“, „Den väntande“ samt några stadsscener i „Elgskytterne“ m. fl.), hvaremot vi se honom i allmänhet hafva tagit ämnena till sina flesta och viktigaste dikter från befolkningen inuti landet, där finska förnämligast

---

¹⁾ Äfven Fredrik Cygnaeus (i „Ett och annat om Elgskytterne och Hanna“ uti „Om Johan Ludvig Runeberg“ Helsingfors 1873, p. 10) uttalar sig i samma riktning, ehuru på sitt egendomliga och i begreppen oklara sätt: „Men detta sinne för poesi finnes dock ovillkorligen, *nedfödt*, från fäderne sedan urminnes tider ärfdt hos det finska folket, i lika hög grad, som det saknas hos afkomlingarna af de svenskar, som fordomdags anlagt nybyggen i de bördigaste trakter af vårt fädernesland“.

talas. Detta förhållande, hvilket med afseende å Runebergs uppfostran och yttre förhållanden kunde synas oväntadt, beror sålunda på en fullt naturlig öfverensstämmelse mellan skaldens och de af honom skildrade inlandsbornas säregna lynnen.

Runebergs ställning till vart lands finska talande befolkning skola vi sålunda finna fullt naturlig, blott vi akta oss för att bedöma densamma enligt nutida idéer och föreställningar. Han var äfven i detta afseende ett barn af sin egen tid. I likhet med hvad förhållandet i allmänhet var i hans ungdom och ännu långt in i senare delen af det förflutna seklet bland sådana bildade i vårt land, hvilka icke från barndomen lefvat i trakter med finska talande befolkning, kunde icke heller Runeberg uttrycka sig på finska, åtminstone icke i högre stil och angående mindre hvardagliga ämnen. Men han hade förvärfvat en afsevärd förmåga att förstå vanligt finskt tal äfvensom att uppfatta de finska folkdikternas språk, och tack vare denna förmåga kunde han icke blott träffande och poetiskt på svenska återgifva betydande delar af den finska folkpoesin, utan han förstod äfven att så vackert skildra den finska befolkningens i vårt land lif, seder, känslor och föreställningssätt, som vi se det öfver-allt i hans dikter med fosterländskt innehåll.

Men vid allt detta måste vi tillika ständigt minnas, att Runeberg aldrig i sitt lif eller i sina dikter visade förkärlek för någondera af de skilda språkgrupperna och nationaliteterna af det finska folket. Han gjorde öfver hufvud ingen skillnad mellan dessa, utan voro de svenska talande och de finska talande alltid för honom lika berättigade och lika kära landsmän. Äfven denna var anspråkslösa undersökning torde i sin man ådagalagt, hurusom han varmt älskade den hurtiga och praktiskt anlagda svenska talande befolkningen i Österbottens och Nylands kusttrakter, bland hvilken han var född och uppväxt och äfven lefde största delen af sin mannaålder, och hurusom han tillika med sitt skaldelynnes varmaste sympati drogs till den finska talande inlandsbefolkningen, hvars poetiska

sinne och enkla lefnadssätt han lärt känna förnämligast under sin vistelse såsom ung student i Saarijärvi och Ruovesi. Med ett ord: „Hans fosterlandskärlek var“, såsom Strömberg (Biogr. ant. IV, 2, p. 461) så vackert uttrycker sig, „nog stor för att låta honom med samma varma intresse omfatta både den svenska och den finska talande delen af vårt folk“.

Blott när vi minnas, att Runeberg väl var genom födselns, bildningens och samhörighetens band fästad vid den ena språkgruppen af vårt folk, men att han tillika kände sig med varmaste sympati dragen äfven till den andra samt att han därför alltid lika varmt arbetade för, besjög och älskade dem båda, blott då skola vi förstå Runeberg rätt, blott då kunna vi uppfatta, hvarför han blifvit det ena och odelade finska folkets nationalskald.

O. Grotenfelt.
